

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 1 S.A. 2554	ปีที่ 21	ฉบับที่ 7543	หน้า 5
------------------------------------	-----------------------	-------------	-----------------	-----------

ร้อยเรื่อง
เมืองล้านนา
ปีที่ ๑๓

ประวัติศาสตร์ “เมืองงแพร์”

แพร์

นั้นเป็นเมืองหนึ่งที่อยู่ในอาณาจักรล้านนา ซึ่งในอดีตนั้นก็มีความสัมพันธ์ทั้งอาณาจักรสยาม และอาณาจักรล้านนา

ด้านการสร้างเมืองแพร์นั้นมีหลักฐานบันทึกไว้ เพียงแค่ใบลาน

สองฉบับคือประวัติวัดหลวงสมเด็จ และตำนานพระธาตุซ่อแฮ ซึ่งก็พอที่จะสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลได้เป็นอย่างดีเมื่อนำไปสอบทานกับตำนานของเมืองอื่นๆ

บทความของชัยวุฒิ ไชยชนะ เรื่อง กำเนิดเมืองแพร์ จากหนังสือศิลปวัฒนธรรม ฉบับเดือนกันยายน เมื่อปี พ.ศ.2545 ได้มีการแบ่งเรื่องราวของการกำเนิดเมืองแพร์ออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ หนึ่ง นามเมืองพล-โกศัย-แพล-แพร์ โดยจากประวัติวัดหลวงสมเด็จกล่าวถึงการสร้างเมืองแพร์ว่า “ศักราชได้ 1373 ปี พ่อขุนหลวงพลได้อพยพผู้คนออกจากเวียงไชยบุรี เวียงพางคำ ลงมาสร้างเมือง ณ ที่ราบลุ่มแม่น้ำยม เรียกนามเมืองที่สร้างตามชื่อของ พ่อขุนหลวงพลว่า พลนคร”

ในตำนานสิงหนวัติกุมารได้มีเหตุการณ์การอพยพผู้คนหนีศึกจากเวียงไชยปราการ ความว่า “พระยาพรหม ไชยสิริ เจ้าเมืองไชยปราการซึ่งอยู่ในอาณาจักรโยนก นครหลวง ได้อพยพผู้คนหนีจากศึกพระยาสุธรรมวดีเมืองสทิมในปี พ.ศ.1547 เพื่อจะไปยังเมืองโยนกนครหลวงแต่ปีนั้นน้ำมากไม่สามารถข้ามแม่น้ำกไปได้จึงมาทางตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านดอยด้วน (เทือก

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	1 ธ.ค. 2554	21	7543	5

เขา ใน อ.พาน จ.เชียงราย) แต่ก็ยังไม่ได้กลัวข้าศึกจะตามทันจึงได้ลงมือลงมา ผ่านทางเมืองผาหมื่นผาแสน (ตอนผาหลักหมื่นใน อ.เด่นชัย จ.แพร่) นานได้เดือนหนึ่งก็ไปสร้างเมืองใหม่ชื่อว่าเมืองกำแพงเพชร”

จากสันนิษฐานได้ว่าผู้คนที่ย้ายมาอยู่กับพระยาพรหมไชยสิริบางส่วนคงจะหยุดสร้างเมืองอยู่ ณ ถิ่นน้ำมดด้วย เพราะไม่ปรากฏว่ากลัวข้าศึกจะติดตามมาแต่อย่างใด ทั้งจุดหมายของพระยาพรหมไชยสิริก็อยู่ที่เมืองกำแพงเพชร ซึ่งอยู่ไกลและเป็นเมืองที่พระยาพรหมราชพระราชบิดาเคยเสด็จมาเมื่อครั้งไล่ขอมออกจากโยนกนครหลวง ซึ่งปรากฏในพงศาวดารโยนกด้วย

จากเหตุการณ์ทั้งสองนี้พบว่าศักราชที่ปรากฏในประวัติวัดหลวงสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวามีบรมราชินีนาถ จ.ศ.373 มากกว่าซึ่งตรงกับปี พ.ศ.1554 จึงอาจได้ข้อมูลอีกว่าวัดหลวงสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวามีบรมราชินีนาถ สร้างขึ้นหลังจากสร้างเมืองมาแล้ว 7 ปี ซึ่งในประวัติวัดหลวงสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวามีบรมราชินีนาถ ปีที่สร้างวัด ดังนั้นหากศักราชที่ถูกต้องเป็นปีจุลศักราชก็น่าจะบอกได้ว่าวัดหลวงสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวามีบรมราชินีนาถ สร้างขึ้นในปีไหน “ในปี พ.ศ.1631 พระยาผางวอศรีนครินทร์ ครองเมืองพล ขอม (อาจเป็นมอญเพราะ ในจามเทวีวงศ์ กล่าวว่าราชวงศ์รามัญที่ปกครองเมืองศรีอยุธยา ได้ขับไล่พวกขอมออกไปก่อนหน้านั้น 27 ปี) ยกกองทัพเข้ามารุกรานเมืองพล เจ้าเมืองต่อสู้ป้องกันไม่ได้จึงเสียเมือง ขอมทำลายเมืองเผาวัดหลวงแล้วเผาทองที่หุ้มพระเจ้าแสนหลวงไป ผู้คนอพยพจากเมืองไปอยู่ในป่า”

จากข้อมูลตอนนี้ได้ข้อสันนิษฐานว่า ชาวเมืองที่อพยพออกจากเมืองนั้นต้องออกไปสร้างเวียงชั่วคราวซึ่งอยู่เชิงดอยช่อแฮ หรือ โกลิธชัตบรรพต อันมีน้ำแม่กอนและน้ำแม่สายไหลมาบรรจบกัน (บริเวณบ้านใน ต.ช่อแฮ) เหมือนกับตำนานเมืองอื่นๆ เช่นเมืองเชียงใหม่ก็มีเมืองเชียงแสนเป็นอีกเมืองหนึ่งและยังมีทั้งเวียงเจ็ดลินและเวียงสวนดอก นอกจากนั้นแล้วโยนกนครหลวงยังมีเวียงไชยปราการ เวียงสีทอง เวียงไชยนาทรายณ์ เป็นต้น ส่วนในเมืองพลก็สร้างเวียงกุ่มขึ้นมาเพราะหนีน้ำท่วม จึงเป็นไปได้ว่าชาวเมืองพลจะอพยพมาสร้างเวียงโกศัยขึ้น (บริเวณ ต.ป่าแดงและต.ช่อแฮในปัจจุบัน) ซึ่งตรงกับหลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ระบุว่าเมืองโบราณบริเวณวัดพระธาตุช่อแฮมีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 17 เมื่อพิจารณาจากสภาพทางภูมิศาสตร์พบว่าเมืองโบราณอื่นๆ อยู่รอบเมืองพลยกเว้นทางทิศตะวันออกเท่านั้นที่เป็นป่า ดังนั้นจึงน่าจะเชื่อว่าเวียงที่อพยพไปอยู่ชั่วคราวคงจะเป็นสถานที่นี้เป็นแน่ เมืองนี้ได้ชื่อว่าเวียงโกศัย เหตุเพราะอยู่ที่ราบเชิงโกลิธชัตบรรพต (ไม่ได้หมายถึงเมืองอันมีผ้าแพรมากตามที่เข้าใจกันในปัจจุบัน)

นอกจากนี้ในประวัติวัดหลวงสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวามีบรมราชินีนาถ ยังได้กล่าวต่ออีกว่า “ขอมได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็นเวียงโกศัย” ในตำนานวัดพระธาตุช่อแฮกล่าวตอนท้ายว่า “...ต่อมามีขุนกินเมืองคนหนึ่งมีลูกแฝดจึงรับสั่งว่าเมืองเรานี้แพร่กระจายออกมาเช่นนี้จึงมีกำลังมากในอนาคตกาลจึงให้ชื่อเมืองอีกชื่อหนึ่งว่า พลนคร” จึงทราบว่าเป็นเมืองพล กับเวียงโกศัยนี้เป็นสองเมือง และผู้คนคงอพยพมาอยู่พลนครดั้งเดิมหลังจากที่มอญได้หมดอำนาจ

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	1 ธ.ค. 2554	21	7543	5

จากพลนครนี้แล้ว แต่เวียงโกศัยก็ยังมีสำคัญอยู่

ในตำนานเมืองพะเยากล่าวว่า “ขุนเจืองได้
มาคล้องช้างที่เมืองพลในปี พ.ศ.1658 พระยาพลชื่อ
พรหมวงศ์ยกธิดาชื่อนางแก้วกษัตริย์ให้” ก็เป็นข้อ
ยืนยันได้ว่า เมืองพลนครยังมีอีกชื่ออยู่ได้เปลี่ยนเป็น
เมืองโกศัยซึ่งหากเมืองพลกับเวียงโกศัยเป็นเมือง
เดียวกันแล้วชื่อของเมืองพลคงจะไม่ปรากฏอีก เหมือน
กับเมืองแพร่ที่ตอนนี้ไม่มีใครเรียกเมืองพลแล้ว

สำหรับในเรื่องของนามเมืองแพลหรือแป ใน
ภาษาล้านน่านพอจะสืบหาข้อมูลได้ดังนี้คือในภาษา

พม่า คำว่า โปล์ หมายถึงชัยชนะ เมื่อเทียบกับคำว่าพล เสียงจะใกล้เคียงกันมาก ทั้งคำ
ว่าแป้นี้ก็หมายถึงชัยชนะในภาษาล้านนาด้วย แม้ว่าสำเนียงของการออกเสียงคำว่าแป
ในล้านนาแถบตะวันตกกับตะวันออกจะออกเสียงต่างกัน แต่ความหมาย เหมือนกัน
จึงมีความเป็นไปได้ว่า คำว่า แพล หรือแป นี้จะมาจากความหมายของ โปล์ ในภาษาพม่า
ที่เรียกชื่อเมืองพลในตอนที่ปกครองอยู่ ก่อนหน้าที่เมืองพลจะเสียเอกราชแก่กรุงสุโขทัย
ดังนั้นคำว่าเมืองแปคงจะเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์พุกามปกครองเมืองพลนั่นเอง

ในภาษามอญ คำว่า เปร์ หมายถึงผ้าแพร หากพิจารณาตามหลักศาสตร์ สระ
เอกกับสระแอออกเสียงได้ทั้งสองเสียง ซึ่งตรงกับคำว่า แปร์ แต่มีข้อสังเกตว่าชาว
ล้านนาไม่มีเสียงควบกล้ำ ร แม้ว่า เขียน ร ควบ แต่จะอ่านเป็นเสียงพยัญชนะตัวถัด
จากนั้น เช่น ปราบ = ผาบ กราบ = ขาบ ดังนั้นความน่าเชื่อถือของหลักฐานชิ้นนี้

จึงมีน้ำหนักที่เบาว่าข้อแรก ซึ่งถ้าเป็นผ้าแพรจะต้องอ่านว่าผ้าแผ่ จากข้อมูลที่
ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 46 วัดตาเถรเชิงหนัง (พ.ศ.1947) จารึกว่า แพร แสดงว่า
ช่วงเวลานั้นมีการผูกเรื่องของตำนานเมืองแพร่ว่ามีความหมายว่าเมืองแห่งผ้าแพรแล้ว

ประเด็นที่สอง ยุคสมัยของการสร้างเมืองแพร่ ในเรื่องของความสัมพันธ์กับ
นครน่าน จากข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่ระบุมาแล้วนั้น ความสัมพันธ์ของเมืองแพร่กับ
เมืองน่านคงเกิดขึ้นในสมัยหลังพระมหาธรรมราชาลิไท สวรรคต (พ.ศ.1911) ซึ่ง
ขณะนั้นเมืองแพร่เมืองน่านแยกตัวออกจากอาณาจักรสุโขทัยอีกครั้งหนึ่ง เหตุเพราะ
อำนาจของกรุงสุโขทัยเริ่มอ่อนแอลง จนพระมหาธรรมราชาที่ 2 ต้องออกถวาย
บังคมกษัตริย์โยธยา

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	1 S.A. 2554	21	7543	5

ข้อมูลที่สนับสนุนเรื่องนี้ปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และพระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ว่า พระเป็นเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนาตีเมืองแพร่และเมืองน่านได้ในปี พ.ศ.1986 และปี พ.ศ.1991 ไม่ปรากฏว่าพระบรมไตรโลกนาถจะยกทัพมาชิงเมืองคืน แสดงว่าเมืองแพร่และเมืองน่านมิได้เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรอยุธยาด้วย แต่ภายหลังพระบรมไตรโลกนาถยกทัพมาปล้นเมืองแพร่ในปี พ.ศ.1994 นั้น สาเหตุเกิดจากอุบายของพระเป็นเจ้าติโลกราชที่ให้พรหมสะท้านซึ่งเป็นไส้ศึกจากกรุงโยธยา ไปทูลพระบรมไตรโลกนาถว่าพระองค์จะยกทัพไปทางเหนือและช่วงนั้นพระยาพุทธธิษเฐียรเจ้าเมืองสองแควมาเข้ากับนครเชียงใหม่ด้วยจากข้อเท็จจริงนี้ทำให้ทราบความสัมพันธ์ของเมืองแพร่กับเมืองน่านได้เริ่มต้นขึ้นก่อนหน้าที่จะถูกยึดครองโดยอาณาจักรล้านนาเพียงไม่กี่สิบปี

ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งปรากฏในราชวงศ์ปรมณันว่า พระยาเถร เจ้าเมืองแพร่ ไปชิงราชสมบัติ เจ้าศรีจันทร์ เจ้าเมืองน่าน ในปี พ.ศ.1940 ในความนั้นเขียนว่าราชวงศ์เมืองน่านจึงเป็นราชวงศ์อื่นไป แสดงว่าก่อนหน้านั้นคือยุคที่สร้างเมืองแพร่และเมืองน่านเมืองทั้งสองนี้ยังไม่มีความสัมพันธ์กันมาก่อน ซึ่งเรื่องนี้อาจย้อนไปพิจารณาเรื่องของชนชาติต่างๆ ที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ หนึ่งซึ่งมักเรียงลำดับได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้ “..รอดเมืองแพด เมืองน่าน เมืองพลัว ชาว..” กับความที่ว่า “..ทั้งมากาวลาวแลไทย..”

อย่างไรก็ตามแม้ว่าเมืองแพร่นั้นสร้างมาในยุคสมัยใกล้เคียงกับเมืองพลัว (ประมาณ พ.ศ.1593-1620) แต่เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์พบว่า ทิศตะวันออกของเมืองแพร่นั้นมีทิวเขาสูงชันอยู่ชื่อว่า ข้างผาด่าน ฉะนั้นเส้นทางการติดต่อระหว่างเมืองน่านกับเมืองในอาณาจักรสุโขทัยจึงอาศัยทางแม่น้ำน่าน เมื่อล่องได้ลงมาถึงอุตรดิตถ์ก็จะเป็นพื้นราบผืนเดียวกันจนถึงเมืองสุโขทัย แม่น้ำสมัยต่อๆ มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ก็ไม่พบว่าเจ้านายเมืองน่านเดินทางผ่านเมืองแพร่เพื่อจะไปกรุงเทพฯ หากแต่ล่องไปตามแม่น้ำน่านลงไป

ส่วนเรื่องของตำนานการแบ่งเมืองแพร่เมืองน่านที่ภูเขาสูงหนึ่งชื่อว่าเขาครี้งและเป็นที่มาของสัญลักษณ์ประจำเมืองทั้งสอง (เมืองแพร่รูปม้า เมืองน่านรูปวัว) คงเกิดขึ้นหลังจากความสัมพันธ์ของทั้งสองเมืองนั้นกลมเกลียวกันมากขึ้นคือในยุคสมัยที่มารวมอยู่ในอาณาจักรล้านนาแล้ว เนื่องจากในยุคนั้นพระเป็นเจ้านครเชียงใหม่มีอำนาจตั้งย้ายเจ้าเมืองแพร่ไปครองเมืองน่านหลายคราวเมืองทั้งสองจึงเสมือนเป็นพี่น้องกัน

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	1 S.A. 2554	21	7643	5

ในด้านหลักฐานทางโบราณคดี เมื่อพิจารณาตัวเมืองแพร่โบราณกับตัวเมืองหริภุญไชย (ลำพูน) แล้วพบว่ารูปแบบของการวางผังเมืองที่คล้ายกันมากทั้งยังมีตำนานพระนางจามเทวีเสด็จมาลี้ภัยการะพระธาตุดอยสุเทพและมียอดนางเหลียวปรากฏด้วย หากเมืองแพร่สร้างขึ้นในเวลาใกล้เคียงกับเมืองหริภุญไชยแล้ว อายุของเมืองแพร่ คงมากกว่า 1,000 ปี ซึ่งขัดแย้งกับการกำหนดอายุทางโบราณคดีที่ระบุว่าเมืองแพร่อาจสร้างในราวพุทธศตวรรษที่ 17

จากประวัติของหมู่บ้านต่างๆ ใน อ.เมืองแพร่ มักจะกล่าวถึงการอพยพของบรรพบุรุษของตนว่ามาจากเมืองเทิงบ้าง เมือง ลอบ้าง มากกว่าที่จะมาจากเมืองน่านหรือเมืองนคร (ลำปาง) ทั้งในด้านการดำรงชีวิต ประเพณีต่างๆ รวมถึงสำเนียงการพูดแล้วชาวเชียงราย และชาวพะเยาหนึ่งในสามส่วนก็พูดสำเนียงภาษาตระกูลแพร่-น่าน เหมือนกัน ความในประเด็นนี้จึงสนับสนุนเรื่องของการอพยพของชาวยุคนครหลวงที่ผ่านมาทางเมืองแพร่เมื่อปี พ.ศ.1547

ดังความที่กล่าวถึงข้างต้นมาแล้วจึงค่อนข้างมั่นใจได้ว่า บรรพบุรุษของชาวแพร่ คงจะอพยพมาจากอาณาจักรโยนกเชียงแสนจริง ซึ่งภายหลังอาณาจักรถูกน้ำท่วมเมืองทั้งเมืองจมหายไป ชาวเมืองที่รอดมาได้จึงสร้างเวียงขึ้นมาใหม่ชื่อว่าเวียงปรีक्षा จนกระทั่งถูกทำลายในราวปี พ.ศ.1702 ด้วยวงศ์ลาวจก ทำให้วงศ์สิงหนวัติต้องกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง

เอกสารประกอบ

ชัยวุฒิ ไชยชนะ "กำเนิดเมืองแพร่" ศิลปวัฒนธรรม, กันยายน 2545

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th